

Konstnärernas namndens riktlinjer för hantering av jäv

Inledning

Myndigheter ska utföra sina uppdrag på ett demokratiskt, effektivt och rättssäkert sätt. Det innebär att myndigheterna är skyldiga att i alla sammanhang agera sakligt och opartiskt (Regeringsformen 9 §). Reglerna om jäv i förvaltningslagen (SFS 2017:900) utgör en förlängning av regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. Reglerna har ett dubbelt syfte och är till både för den enskilde, som påverkas av ett myndighetsbeslut, och för den som är anställd på en myndighet. De garanterar medborgarna att myndigheterna och dess företrädare inte utnyttjar sin makt för egna syften eller på något annat otillåtet sätt.¹

Syftet med Konstnärernas namndens riktlinjer är att förebygga att jävssituationer uppstår och tydliggöra tillämpningen av jävsreglerna på myndigheten.

Konstnärernas namndens styrelse har den 15 februari 2021 beslutat om Konstnärernas namndens riktlinjer för hantering av jäv.

Vem omfattas av jävsreglerna?

Alla som deltar i handläggningen av ett ärende omfattas av förvaltningslagens bestämmelser om jäv. Vanligen är flera personer på en myndighet involverade i ett beslut. Någon kan vara föredragande, en annan sakkunnig och en tredje beslutsfattare. Jävsreglerna gäller i alla sammanhang där en person som omfattas av reglerna kan tänkas påverka ett beslut i ett ärende.

Förvaltningslagens regler om jäv

Regler om jäv finns i 16–18 §§ förvaltningslagen (SFS 2017:900). Konstnärernas namnden ska i egenskap av myndighet följa reglerna vid handläggningen av ärenden.

Olika jävssituationer

16 § Den som för en myndighets räkning tar del i handläggningen på ett sätt som kan påverka myndighetens beslut i ärendet är jävig om

- *han eller hon eller någon närstående är part i ärendet eller annars kan antas bli påverkad av beslutet i en inte oväsentlig utsträckning (så kallat partsjäv, intressejäv eller närståendejäv),*

¹ Statskontoret (2020), *Jäv i offentlig tjänst*

- *han eller hon eller någon närstående är eller har varit ställföreträdare eller ombud för en part i ärendet eller för någon annan som kan antas bli påverkad av beslutet i en inte oväsentlig utsträckning (så kallat ställföreträdarjäv och ombudsjäv),*
- *det finns någon annan särskild omständighet som gör att hans eller hennes opartiskhet i ärendet kan ifrågasättas (så kallat delikatessjäv).*

Endast om det är uppenbart att frågan om opartiskhet saknar betydelse, ska myndigheten bortse från jäv. Det kan till exempel vara i rena registreringsärenden.

Verkan av jäv och hur jäv ska hanteras

17 § Den som är jävig får inte ta del i handläggningen av ärendet och inte heller närvara när ärendet avgörs. Han eller hon får dock utföra sådana uppgifter som inte någon annan kan utföra utan att handläggningen försenas avsevärt.

18 § Den som känner till en omständighet som kan antas göra honom eller henne jävig ska omedelbart anmäla detta till myndigheten.

En myndighet ska pröva en jävsfråga så snart som möjligt.

Den som jävet gäller får ta del i prövningen av jävsfrågan endast om det krävs för att myndigheten ska vara beslutsför och någon ersättare inte kan kallas in utan att prövningen försenas avsevärt.

Riktlinjer för att förebygga jävssituationer på Konstnärsnämnden

Följande gäller för att förebygga jävssituationer hos Konstnärsnämnden.

Information om Konstnärsnämndens riktlinjer för hantering av jäv

Konstnärsnämnden arbetar aktivt för att skapa medvetenhet kring frågorna om jäv hos samtliga medarbetare, ledamöter, sakkunniga och bedömare hos myndigheten och för att riktlinjerna för hantering av jäv ska vara kända.

- Chefer vid Konstnärsnämnden tar upp riktlinjerna med sina medarbetare och diskuterar innebörden av dem minst en gång per år.
- Beslutande- och arbetsgrupper samt andra sakkunniga informeras årligen om Konstnärsnämndens riktlinjer för hantering av jäv av chefen/verksamhetsledaren för den enhet som hanterar handläggningen av deras ärenden.

Information om jävsförhållanden

Den som känner till en omständighet som kan innebära att han eller hon är jävig ska självant informera Konstnärdsnämnden om detta omedelbart.

- Anställda hos Konstnärdsnämnden ska lämna information om jävsförhållanden till sin närmaste chef. Vid handläggning av ansökningar om stipendier och bidrag bör dock informationen istället lämnas till ansvarig handläggare.
- Utnämnda ledamöter, sakkunniga och bedömare ska i första hand lämna information om jävsförhållanden till ansvarig handläggare och i andra hand till beslutandegruppens, arbetsgruppens eller styrelsens ordförande.

Hantering av ansökningar om bidrag och stipendier

- Fyra ögon-principen gäller vid hantering av ansökningar: Det innebär att minst två sakkunniga (ofta fler) granskar varje ansökan inför beslut. Även i de ekonomiska transaktionerna ska minst två personer involveras som attestant och vidimerare. Samma sak gäller vid utbetalningshanteringen.
- Ansökningar ska på ett tidigt stadium göras tillgängliga för ledamöter i arbets- och beslutandegrupper med en uppmaning om att anmäla eventuella jävsförhållanden. Ledamöter som anmält jäv deltar inte i beredningen av ansökan och närvarar inte vid beslut.
- Om en ledamot i en beslutande- eller arbetsgrupp ingår som medverkande i en bidragsansökan ska skriftliga yttranden inhämtas från minst två sakkunniga som inte redan ingår i beslutande-/arbetsgruppen.
- Samtliga anmälda jäv ska redogöras för i beslut och protokoll.

Riktlinjer för bedömning

Följande ska användas som stöd för bedömning om jäv föreligger:

Förvaltningslagens jävsbestämmelser ska alltid ligga till grund för bedömning av jävsförhållanden. Lagbestämmelserna omfattar alla personer som för Konstnärdsnämndens räkning tar del i handläggningen av ett ärende. Det innebär att både tjänstemän, utnämnda ledamöter, sakkunniga och bedömare omfattas av reglerna när de deltar i handläggningen och beslut av ärenden. I vissa situationer är det tydligt att det är fråga om jäv. Till exempel när den som ska delta i handläggningen: är part i ärendet (partsjäv), är närstående till part (närståendejäv) eller kan antas bli påverkad av beslutet i en inte oväsentlig utsträckning (intressejäv).

Andra situationer kan vara mer otydliga och svårbedömda. Det gäller särskilt fall av typen delikatessjäv. Begreppet delikatessjäv innebär att en person kan vara jävig om det finns någon annan omständighet som gör att opartiskheten i ärendet kan ifrågasättas. Det innebär att en person kan räknas som jävig även om han eller hon rent faktiskt inte har brustit i kraven på objektivitet och opartiskhet. Delikatessjäv ska vägas in i bedömningen, alltså hur det kan uppfattas utifrån att personen deltar i handläggningen.²

Tillämpning av jävsreglerna

I Konstnärsnämndens verksamhet förekommer ibland situationer som inte är entydiga eller enkla att bedöma ur jävssynpunkt. Ett utmärkande drag för Konstnärsnämndens organisation och beslutsformer är att merparten av ledamöterna i myndighetens beslutande- och arbetsgrupper är aktiva konstnärer, vilka är en del av konst- och kulturlivet, som i sin tur direkt berörs av myndighetens fördelning av stipendier och bidrag. Det är därför viktigt att jävsreglerna tillämpas korrekt. Nedan beskrivs hur myndigheten hanterar jävssituationer som är vanliga inom verksamheten.

Uppenbar vänskap/uppenbar ovänskap

Kännetecknande för uppenbar vänskap/ovänskap är att det rör starkare former av känslor och att dessa är ömsesidiga. Ett exempel på uppenbar vänskap är att umgås privat och till exempel att bjuda hem varandra på middag. Att enbart känna någon innebär inte jäv.

Med uppenbar ovänskap avses starka känslor som avsky och hat. Att parterna har olika åsikter i en fråga där en anser sig vara missgynnad, utgör inte exempel på jäv. Inte heller att vara arg på någon innebär uppenbar ovänskap.

Genomförda, pågående och planerade samarbeten

Avgörande för om ett samarbete är grund för jäv eller inte är vilken roll berörd part har eller har haft i samarbetet. Även att ha eller ha haft en perifer roll i ett projekt kan i vissa fall innebära jäv.

Jäv ska anmälas när berörd part:

- är drivande eller har en aktiv roll i ett samarbete som pågår,
- har varit drivande eller har haft en aktiv roll i ett samarbete som avslutats mindre än 18 månader innan beslut fattas,
- kommer att vara drivande eller ha en aktiv roll i ett framtida samarbete som är planerat eller etablerat då beslut i ett ärende ska fattas.

² Statskontoret (2020), *Jäv i offentlig tjänst*

Handledare/lärare och student

Att inneha ett pågående lärar- eller studentförhållande innebär alltid jäv. Om det gått minst 18 månader sedan förhållandet upphörde föreligger inte alltid jäv.

Uppdragsgivare och uppdragstagare

Att inneha ett pågående uppdragsgivare- eller uppdragstagarförhållande innebär alltid jäv. Om det gått minst 18 månader sedan förhållandet upphörde föreligger inte alltid jäv. Att som uppdragsgivare/arrangör anlita en konstnär för ett mindre uppdrag, som till exempel en enstaka konsert eller föreställning, innebär inte alltid jäv om det gått minst 6 månader. Däremot ska frågan om jäv diskuteras i de fallen och ledamöter, sakkunniga och anställda som de senaste 18 månaderna har anlitat sökande, ska anmäla detta till myndigheten inför beslut om jäv fortsatt föreligger.

Chef och medarbetare

Att inneha ett pågående chefs- eller medarbetarförhållande innebär alltid jäv. Om det gått minst 18 månader sedan förhållandet upphörde föreligger inte alltid jäv.

Medlem i samma organisation eller styrelse

Att vara medlem i en förening eller organisation innebär inte jäv. Däremot ska frågan om jäv diskuteras om berörda parter sitter i samma styrelse. Ledamöter, sakkunniga och anställda som sitter i samma styrelse som sökande ska anmäla detta till myndigheten inför beslut om jäv föreligger.

Anställning eller uppdrag vid Konstnärsnämnden

Under tiden som någon är anställd vid Konstnärsnämnden eller har ett uppdrag i någon av Konstnärsnämndens arbets- eller beslutandegrupper, kan denne inte söka bidrag från Konstnärsnämnden. Ledamöten kan inte heller ingå i projekt som denne har fattat beslut om att bevilja finansiering för.

Efter avslutad anställning eller avslutat uppdrag på myndigheten finns det inte längre något hinder för att söka bidrag. Om en person ansöker om bidrag under de första 18 månaderna efter avslutat uppdrag, ska skriftliga yttranden om ansökan inhämtas från minst två sakkunniga, som inte ingår i aktuell beslutande-/arbetsgrupp.

Förtroendeskadlig bisyssla eller parallellt uppdrag

Anställda vid Konstnärsnämnden anmäler årligen sina bisysslor till myndigheten. Huvudsyftet är att kunna spåra så kallade förtroendeskadliga bisysslor och förhindra en situation där myndighetens opartiskhet ifrågasätts på grund av att en av myndighetens anställda har en bisyssla av en viss art. Även utsedda ledamöter i beslutande- och arbetsgrupper ska årligen informera Konstnärsnämnden om anställningar, bisysslor och andra förtroendeuppdrag.

Övrigt

Jäv bör beaktas om någon ger uttryck för ett påtagligt starkt engagemang, en djupgående välvilja eller vidhåller uppenbart negativa åsikter i ett ärende.

Riktlinjer rörande rapporteringsskyldighet vid misstanke om jäv

Anställda vid Konstnärsnämnden ska utan dröjsmål informera närmaste chef om det finns någon indikation eller misstanke om att det finns jävsförhållanden som inte har anmälts till myndigheten i samband med handläggning och beslut.

Samma rapporteringsskyldighet gäller för ledamöter i någon av myndighetens arbets- eller beslutandegrupper. De ska informera om misstanken till ansvarig handläggare.

Riktlinjer för hantering av jävsinvändning

Om det till myndigheten har inkommit en jävsinvändning mot en medarbetare, ledamot, sakkunnig eller bedömare ska Konstnärsnämnden snarast pröva jävsfrågan. Jävsinvändning prövas av myndighetens direktör.

Det finns ingen bestämmelse i förvaltningslagen som anger i vilka fall som en sådan prövning bör leda fram till ett särskilt beslut. Om en part hävdar att en handläggare eller beslutsfattare är jävig, men Konstnärsnämnden anser att så inte är fallet, bör ett särskilt beslut meddelas.

I allvarliga fall av jäv kan det bli fråga om åtal för tjänstefel eller att en arbetsrättslig påföljd aktualiseras.